

Branschträff Tekniska installationer

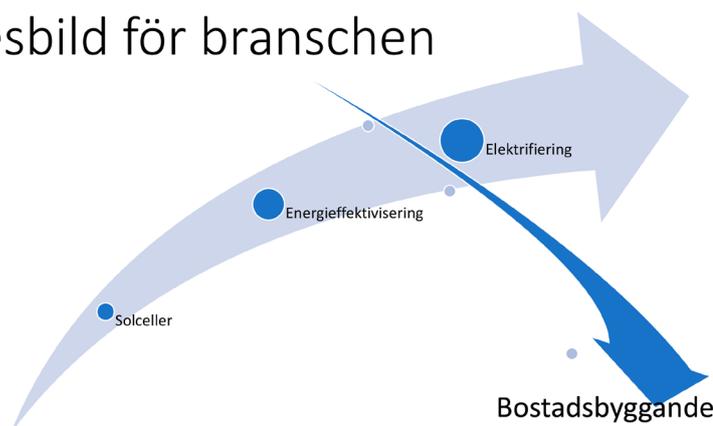

Tema: Kvalitet och framtid i yrkesutbildning inom el och VVS

1. Bakgrund

Det är lågkonjunktur och bostadsbyggandet går ner, vilket kan vara utmanande för verksamma inom framför allt el- och VVS-branschen. Men åtgärder måste ändå utföras inom exempelvis underhåll, energieffektivisering och fastighetsautomation. Därför måste kompetensförsörjningen säkras, också inför att konjunkturen vänder igen. Annars kommer bristen på arbetskraft inom el och VVS bli påtaglig inom en snar framtid.

Lägesbild för branschen

Den 21 september 2023 anordnades en Branschträff för Tekniska installationer på Elteknikbranschens Gymnasium (ETG) i Nyköping. Syftet var att stärka dialogen mellan bransch och utbildningar genom att diskutera framtida kompetensbehov tillsammans med några av Sörmlands arbetsgivare inom el och VVS. Bland deltagarna fanns bland annat utbildningsledare från olika skolor och kommuner, studievägledare från gymnasier och vuxenutbildningar, kompetensmäklare, projektledare och branschrepresentanter. Studie- och yrkesvägledarna i regionen var särskilt inbjudna till träffen då man ser att de är en viktig ingång till branschen.

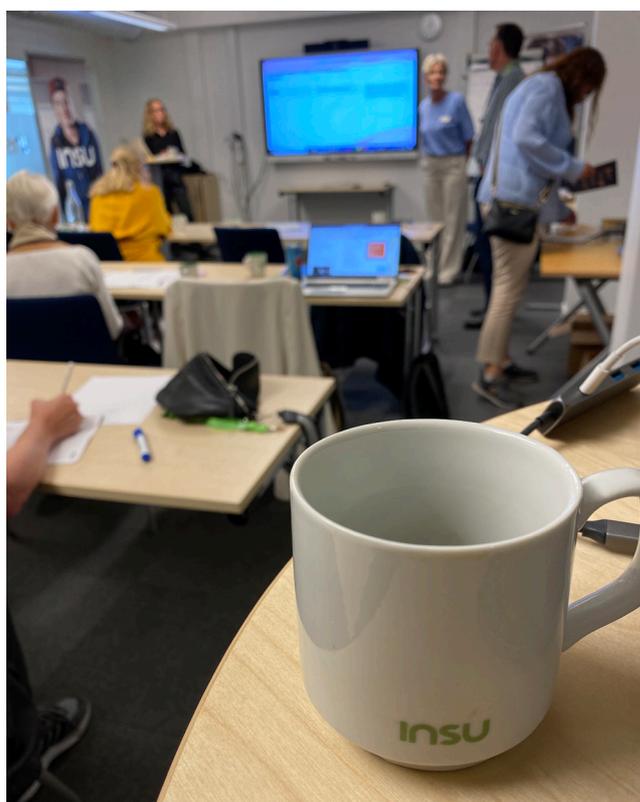
Inom ramen för branschforum genomförs årligen flera branschträffar i regionen. Syftet är att stärka Sörmlands näringsliv, bland annat genom att säkerställa tillgång till utbildningar som leder till jobb.

2. Summering

Det finns många vägar att utbilda sig till ett yrke inom elektricitet och VVS, och i dessa branscher finns en rad olika områden man kan jobba inom. Bredden av yrkesroller är viktig att kommunicera ut – kompetens inom el och VVS är efterfrågad även från industrin, fastighetsbranschen, larm och säkerhet, kyl -och värmepumpar, sprinklers, teknisk isolering, industrirör med mera. Nu ökar också efterfrågan på tekniker och personer med IT-kompetens, konstruktion och projektledning som har bakgrund inom el- och VVS-branschen.

Många initiativ pågår för att öka intresset för el och VVS bland unga. Här är det viktigt att studievägledare får mer insyn i branschen för att kunna förmedla fördelar till eleverna, som exempelvis stora valmöjligheter och spännande problemlösning. En betydelsefull nyckel till framgång är samverkan.

Om vi sitter på var sin kammare, kommer vi aldrig förstå varandra och hitta en lösning. Men genom att anordna sådana här träffar kommer vi mycket närmare.

3. Presentationer från medverkande

Torbjörn Johansson från Installatörsföretagen hälsade välkommen, liksom Kattarina Lundborg, koordinator inom Hållbar Regional Utveckling (HRU) på Region Sörmland samt Erik Karlsson från Arbetsförmedlingen, en aktiv aktör i branschträffarna. Även Sari Lanninger, koordinator i branschteamet för Tekniska installationer, presenterade sig och uppmuntrade samtliga medverkande till stärkt dialog mellan branscher och utbildare kring kompetensbehoven som finns i regionen.

17 000 installatörer behövs till 2025.

Teknikservice

Robert Thuresson är vd för Teknikservice, ett företag med 45 anställda inom el, säkerhet och energilösningar. Utöver kvalitet och hållbarhet lägger Teknikservice även stor vikt vid mjukare värderingar som beteende mot kunder, serviceanda, återkoppling och trygghet. Han uppskattade att det var många studie- och yrkesvägledare, SYV, på plats, eftersom de är ingången till branschen och det finns en okunskap hos bland annat SYV om hur utbildningsmöjligheter och branschen ser ut. Robert Thuresson sitter även med i kompetensutskottet för Sörmland/Östergötland, där man just nu jobbar på att stärka kontakten med SYVarna så att de bättre kan förmedla vilka möjligheter som finns i branschen.

En diskussion följde om betydelsen av att kommunicera hur bred branschen är. Det är ett stort motivationsargument gentemot skoleleverna; inom el kan de jobba med exempelvis säkerhet, konstruktion, AI, trygghet, larm, byggnation och fastighetsautomation. Dessutom ökar stadigt utbyggnaden av exempelvis fiberteknik, solcellsanläggningar och laddningsenheter, vilket kräver fler installatörer och montörer. Det finns även stora möjligheter att jobba med såväl praktiskt traditionellt hantverk som med projektplanering, struktur och mer datatekniskt arbete.

Deltagarna lyfte även att fler tjejer önskas till branschen. Elektriker är ett könsneutralt yrke, men det syns inte i utbildningarna.

Det behövs förebilder för att få fler tjejer att lyfta blicken och bli mer öppna för elektrikerbranschen.

4. Framtida kompetensbehov i branschen

Installatörsföretagen

Torbjörn Johansson representerade Sörmlands branschforum Tekniska Installationer och Installatörsföretagen, en medlemsorganisation för installatörsbranschen med 3 900 företag och 60 000 anslutna medarbetare. Representerade yrkesroller:

Både inom el och VVS behövs mer arbetskraft i takt med att samhället växer och tekniken utvecklas. Ventilation, kyla och värme, avlopp och rent vatten i kranarna är lika viktigt för samhället som att data och elektricitet fungerar. Med en utbildning som VVS-montör kan man i princip gå vidare till alla de övriga VVS-yrkena. I Sörmland är det dock ont om utbildningsmöjligheter, särskilt för exempelvis industrirörmontörer och sprinklermontörer.

**Har vi inte de här yrkena,
hackar det i samhället rätt snabbt.**

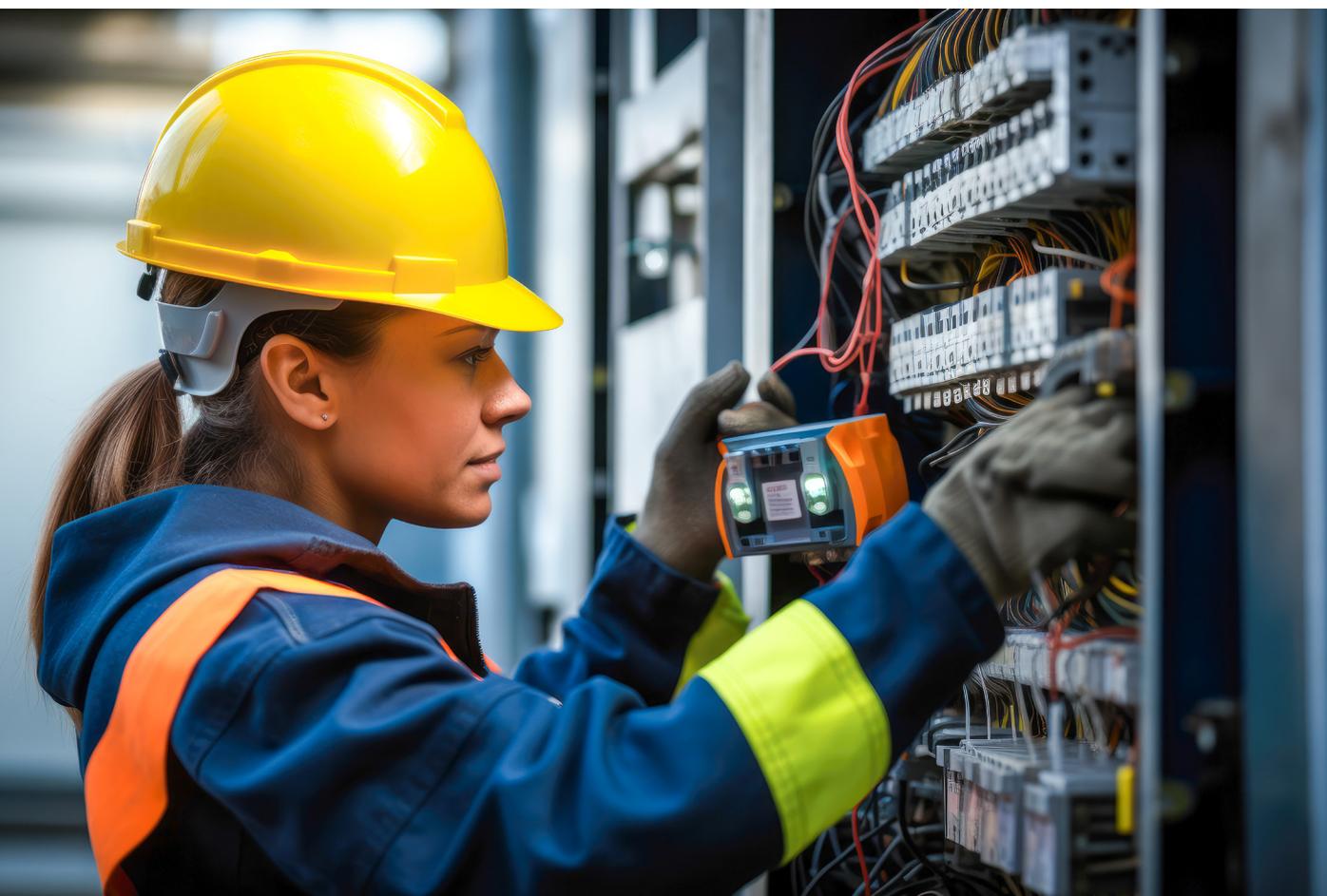
Brist på praktikplatser

Ett aktuellt och fortgående problem gäller svårigheterna att hitta praktikplatser. På gymnasiet finns ett högt intresse för utbildningarna, men platserna är få på grund av problemen att ordna praktikplatser. Det är ett dilemma – branschen behöver folk men har svårt att erbjuda praktik. På vuxenutbildningen är det inte lika trögt, eftersom de genomgår utbildningen först och sedan gör praktik. Men det är viktigt att både ungdomar och vuxna kan närma sig branschen utifrån sina perspektiv.

Sammanfattning:

- Branschen har bra förutsättningar att klara en svacka i byggsektorn
- Industrisatsningar, service och underhåll, elektrifiering, energieffektivisering, solceller ökar alla i omfattning
- Behovet av kvalitetssäkrade utbildningar är fortsatt en prioriterad fråga för branschen

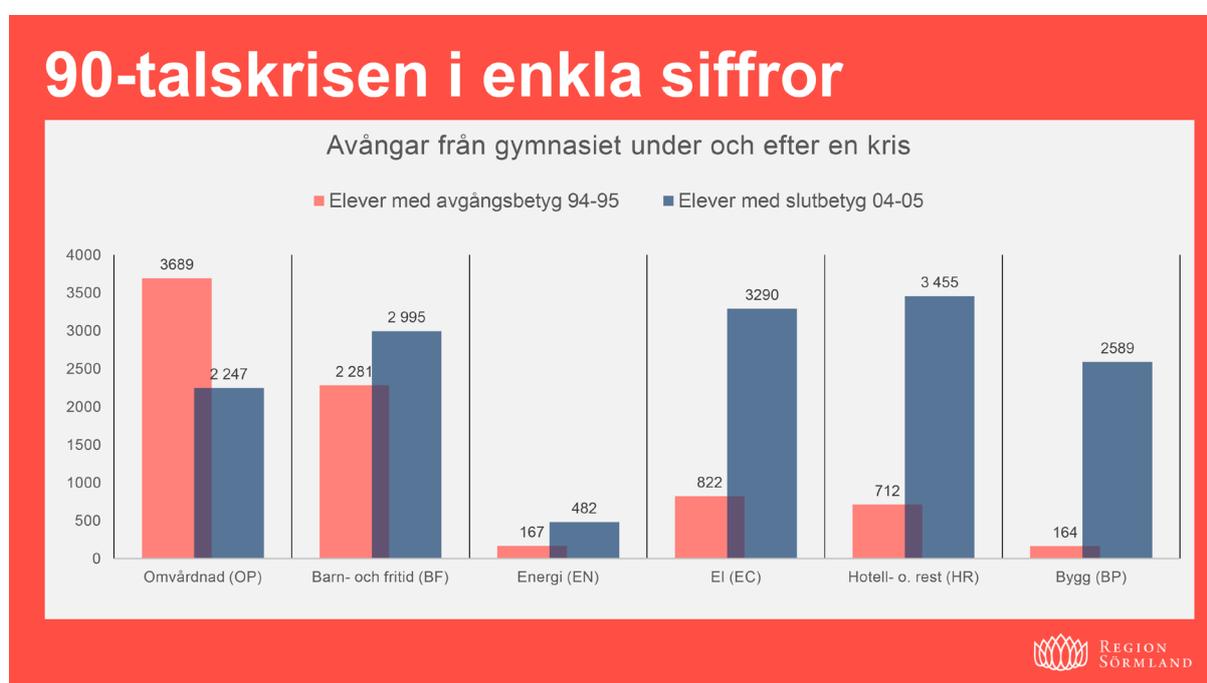
Elteknikprogrammet är en bra inkörsport till flera branscher. Bland de examinerade finns idag nästan ingen arbetslöshet.

Lågkonjunktorens effekter

Styrbjörn Holmberg, analytiker på Region Sörmland, berättade att befolkningsökningen i Sörmland nästan är noll och att nybyggnationen har stagnerat – men det finns en stor underhållsskuld inom VA runt om i regionen och en generell kompetensbrist inom el och VVS både nu och framåt.

För att visa på hur utbildningsgrupper kan påverkas i en lågkonjunktur visade Styrbjörn Holmberg en graf över gymnasieavgångar från olika program vid krisen på 90-talet respektive tio år senare. Konjunktursänkta branscher som exempelvis El och Bygg hade mycket få examinerade i mitten på 90-talet. 2004-2005 hade antalet stigit kraftigt, men däremellan fanns ett stort glapp eftersom utbildningstakten inte kunde upprätthållas under 90-talet.

Utbildningsunderskott i lågkonjunktur kan innebära kompetensbrist i högkonjunktur

Svårigheterna att hitta praktikplatser var föremål för återkommande diskussioner. Det är viktigt att förklara att det svänger i konjunkturen och även om det är brist nu, kan det finnas ett jättebehov av kompetens om fem år. I en lågkonjunktur är det svårt att få praktikplats och elever i årskurs nio är inte motiverade att söka – trots att kompetensbehovet kommer att öka framåt.

Dilemmat uttrycktes också som att det aldrig finns en bra nivå för Lärande i arbete, LIA. Antingen har företagen för mycket att göra och har inte tid att ta emot praktikanter, eller också har de för lite jobb och inga arbetsuppgifter att ge praktikanterna. Därför behöver branschen vara med och lägga planen för hur man tillsammans kan skapa en bra och hållbar lösning för elevernas praktik.

5. ETG College

Jonas Andersson är vd för ETG College, Elteknikbranschens Gymnasium. Utbildningskonceptet startade i Nyköping 2007 i samarbete med branschen. ETG, som ägs av Installatörsföretagen och Elektrikerna, har cirka 50 aktiva ETG College i fyra regioner. Totalt finns 2 600 studenter på gymnasienivå och vuxenutbildning.

ETG College erbjuder tre yrkesroller med certifikat:

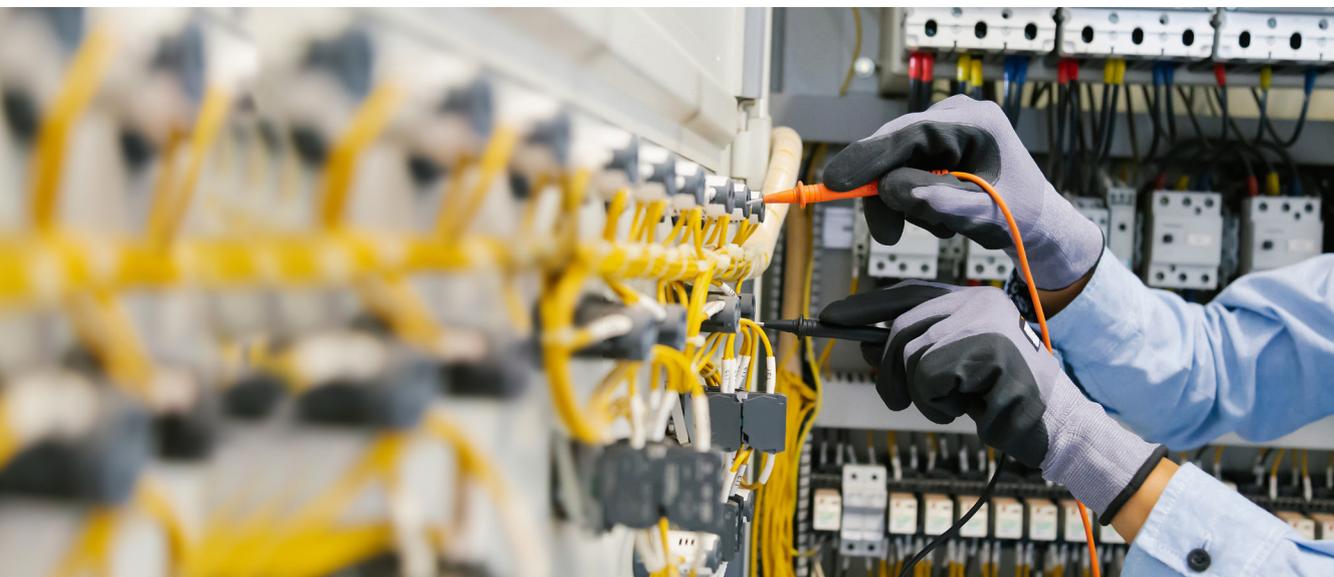
- Klassisk installationselektriker
- Kommunikation och säkerhet (det är viktigt för installatörer att kunna klara drift och underhåll med digitala verktyg. Allt fler företag vill ha denna kompetens inhouse, det vill säga i egen regi)
- Industri/automation

Alla elektriker måste ha ett yrkesbevis. För att få det är det vanligaste att man genomför ett treårigt program och sedan går ett fjärde år som lärling. Men på ETG får man sitt yrkesbevis under utbildningstiden. I gengäld ställs då lite högre krav:

- Grundläggande funktioner om el samt förståelse för hela system
- Mängdträning på skolan i syfte att samla kompetens för ett certifierat elektrikeryrke

Grundkunskaper med målet att lära för livet

För att tydliggöra utbildningarnas syften för lärare, elever och företag som man samarbetar med, har ETG definierat tio kompetensområden utifrån Skolverkets kurser. Man lägger också mycket vikt vid vad som är grunden för att bli en god samhällsmedborgare genom exempelvis ansvar och stöd i egna lärandet. Nyligen har ETG frågat branschen i elva regioner vad de behöver från utbildningarna, en typ av avsiktsförklaring. På så sätt läggs utbildningarna upp utifrån företagens perspektiv och behov.

6. VVS College

Henrietta Ludwig är verksamhetschef för VVS-branschens yrkesnämnd och representerade även VVS College, som ägs av Installatörsföretagen och Byggnads.

På VVS College kan eleverna gå ut som VVS-montörer, industrirörmontörer, sprinklermontörer eller isoleringsmontörer. Man arbetar också för att inkludera utgångar som till exempel fjärrvärme och ventilation på fler utbildningsplatser.

Det finns olika vägar att bli färdig montör och få ett branschcertifikat:

- Gymnasiet VF-programmet
- Vuxen-/arbetsmarknadsutbildning på godkänt VVS College (kortare tid till färdigt certifikat)
- Vuxen-/arbetsmarknadsutbildning på ej godkänt VVS College
- Företagslärling
- Validering VVS-montör (tre steg beroende på bakgrund)

Om en skola ansöker om att bli VVS College bedöms de mot kriterier som exempelvis utbildningens innehåll, arbetsplatsförlagt lärande (APL), lärare och klasser, lokaler, verktyg och material samt kunskapsprov. Dessutom diskuterar man förstås med eleverna om hur de upplever utbildningen.

De mest eftertraktade på arbetsmarknaden är de som går ut som VVS-montörer, men som också har industrirörmontörs- och svetskunskaper.

7. INSU

INSU – Installationsbranschens utbildnings- och utvecklingscenter

INSU är Installationsbranschens utbildnings- och utvecklingscenter som ägs av Installatörsföretagen. Bolagets vd Jens Back berättade om bolagets erbjudande för utbildningar inom el, ventilation, VVS och kyla.

INSU anordnar grundutbildningar för individer som vill in i branschen och vidareutbildningar för dem som vill ta nästa steg. Målbilden är att kunna erbjuda rätt utbildningar nu och i framtiden genom följande utbildningsformer:

- Lärlingsutbildning på plats
- Yrkehögskola (halvfart på distans, just nu 10 olika utbildningar inom el och VVS)
- Företagsutbildningar (ofta skraddarsydda kurser inom exempelvis fastighetsautomation och larm)
- E-learning/utbildning via Teams/platsbunden utbildning

Yrkesverksamma håller utbildningar

INSU anordnar utbildningarna, men anlitar yrkesverksamma som exempelvis installationssamordnare och solcellsmontörer för att hålla i undervisningen. Detta för att säkerställa att utbildningarna håller den kvalitet som krävs för dagens och framtidens behov. INSU utvecklar även sitt eget utbildningsmaterial tillsammans med utbildarna, eftersom man upplever att det är brist på relevant material.

Vi finns med i alla led genom hela yrkeslivet.

8. Installatörsföretagen

Åsa Gabrielsson är projektledare för kompetensförsörjningsfrågor på Installatörsföretagen, en bransch- och arbetsgivarorganisation som också fungerar som med- och motpart i Svenska Elektrikerförbundet.

Elbranschens Centrala Yrkesnämnd (ECY)

Åsa Gabrielsson jobbar också på ECY, en partsgemensam organisation med arbetsområden som rekrytering och attraktion till branschen, kvalitet och relevans för utbildningar, certifikat, information och service till skolor och lärare, samt elteknisk validering.

ECY genomför flera aktiviteter för att locka barn och unga till elbranschen. Ett exempel är elkollo som syftar till att under lekfulla former 9-12-åringar få upptäcka vad el är. Andra aktiviteter är yrkestävlingar och även en TikTok-kanal som drivs av Maja, elev på ett elektrikerprogram i Värmland. ECY tar också fram material för mellanstadielärare.

En fråga ställdes gällande hur ECY jobbar mot SYVarna i skolorna, eftersom frågeställaren inte alls kände till ECYs erbjudande. Här betonade Åsa Gabrielsson att det finns vissa svårigheter att nå SYVarna och att man bör stärka dialogen. ECY har nyhetsbrev, material på hemsidan med mera, men det är inte så väl känt bland SYVarna.

Tjejers och killars teknikintresse är ganska lika fram till 12 år. Sedan tappar tjejerna intresset för själva tekniken, även om användningsområdena fortfarande är intressanta. Därför trycker vi mer på "spännande lösningar" än "teknik" i marknadsföringen.

Rollfördelning

Installatörsföretagen

Jobbar med standarder, regler, certifikat, påverkansarbete, framtidsspaning och kollektivavtal.

INSU

Konverterar, skapar, paketerar och utför utbildningar samt ser till att rätt kompetens kommer ut.

9. Mentifrågor

Kattarina Lundborg presenterade fem frågor om bland annat kompetensförsörjning, yrkesroller samt hur man gör el- och VVS-yrken mer attraktiva. Frågorna diskuterades i grupp och besvarades genom Menti, en aktivitet som genomförs i alla branschforum.

Fråga 1: Vilka yrkesroller inom tekniska installationer kommer vara mest efterfrågade inom fem år?

- Installatörer
- Elektriker
- Tekniker
- Servicetekniker
- Underhållstekniker
- Säkerhetstekniker
- Automationstekniker

Fråga 2: Vilka specifika kompetenser inom tekniska installationer kommer vara mest efterfrågade inom fem år?

- Tekniska baskompetenser
- Installation
- Underhåll
- Drift
- Installation i kombination med automation
- Social och analytisk kompetens kopplat till yrkeskunskap

Fråga 3: Vilka utmaningar har branschen kopplat till kompetensförsörjning?

- Attraktionen till unga
- Svårighet att tillräckligt snabbt ställa om till ny teknik
- Brist på kunskap hos SYV och andra inom skolan
- Information till branschen om vilka utbildningar som finns
- Integration
- Få in nyutbildade i arbete
- Tillräckligt med praktik-/LIA-platser
- Få kompetent personal
- Förebilder

Fråga 4: Hur kan vi göra el- och VVS-yrkena mer attraktiva?

Fråga 5: Vad behöver Sörmland göra för att lägga in ytterligare en växel avseende jämställdhet i branschen?

10. Sammanfattning av dagen

Deltagarna avslutade dagen med att diskutera vilka lärdomar man dragit av varandra och vilka frågor som är viktigast att fokusera på framåt. Några av kommentarerna var att dagen har varit mycket lärorik, öppnat upp för möjligheter till mer dialog och bör vara starten på återkommande liknande träffar. Man var överens om att det varit otroligt viktigt att ha en sådan här träff, att förstå varandras behov och arbeta för både utbildnings- och anställningsbarhet. Man lyfte också vikten av att i fortsättningen ta med elevperspektivet mer, bjuda in facket och ytterligare synliggöra det glapp som finns mellan SYVarnas förståelse för branschen och branschens närvaro på skolorna.

Arbetsförmedlingen ser hög arbetslöshet i Sörmland, och ändå hög arbetsbrist – därför är det viktigt att utbilda mot det behov som finns. Samtidigt är det viktigt att tänka på vad som händer när massmedia basunerar ut att branschen går neråt och att det inte finns några jobb. Då vill få söka utbildningarna, vilket innebär att det kommer saknas arbetskraft när konjunkturen vänder. Här behöver man peppa ungdomarna att ändå söka och förtydliga för dem att efterfrågan kommer förändras under deras utbildningstid.

Processen framåt

Arbetet framåt kommer bland annat innebära att arbetsutskottet arbetar fram prioriterade områden för 2024 utifrån det som framkom vid årets branschträff, samt redogör för dessa vid kommande branschträff.

Förr pratade man om vad man ville bli, idag handlar det om vad man vill göra. Man börjar med sig själv – vad vill jag? Ungdomar drivs mycket mer av lust idag än tidigare. Det måste vi förstå.

Det är viktigt att behålla drivet på utbildningarna, för det finns ett otroligt stort underhållsbehov inte minst på byggnads- och fastighetssidan.